

การพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนบ้านเชียงเซา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
The Potential Development of the Teachers in Action of the School Health Promotion
Management at Xiangxao School under the Office of
Nakhonpanom Education Service Area 2

ไมตรี คชะวงค์ *

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิกานต์ เพียรธัญกรณ์**

ดร.ปิยะพันธ์ ชัยเสนา***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพ และปัญหา 2) หาแนวทางพัฒนา 3) ติดตามและประเมินผลการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ดำเนินการ 2 วนรอบ แต่ละวนรอบประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการวางแผน (Planning) ขั้นการปฏิบัติการ (Action) ขั้นการสังเกตการณ์ (Observation) ขั้นการสะท้อนกลับ (Reflection) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้วิจัย และนักเรียน ประกอบด้วย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย 19 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 27 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกการประชุม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบนิเทศ และแบบประเมินความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละความก้าวหน้า การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่ของเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพและปัญหาการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ มีดังนี้

1.1 สภาพ พบว่า บุคลากรที่รับผิดชอบงาน มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ แต่ไม่มั่นใจในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

1.2 ปัญหา พบว่า บุคลากรยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในการดำเนินงาน การวางระบบการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ไม่มีบุคลากรด้านสาธารณสุขในชุมชน ขาดงบประมาณในการจัดสภาพแวดล้อมให้สวยงาม ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนปลอดคอบายมุข

2. แนวทางพัฒนา วนรอบที่ 1 ใช้แนวทาง คือ 1) การศึกษาดูงาน 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 3) การจัดกิจกรรมการพัฒนา คือ 1) กิจกรรมที่ 1 การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ 2) กิจกรรมที่ 2 การสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อสุขภาพ 3) กิจกรรมที่ 3 การเสริมสร้างความเข้มแข็งบทบาทของชุมชน 4) กิจกรรมที่ 4 การพัฒนาทักษะบุคคล

3. ผลการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

3.1 ผลการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จาก 4 กิจกรรมหลัก โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

* ครูศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*** ครูชำนาญการ โรงเรียนดอนเสียดวงพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22

3.2 ผลการประเมินความพึงพอใจ โดยครู ก่อนการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยและหลังการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ในวงรอบที่ 2 โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนั้นยังพบว่า ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มีการนำความรู้ที่ได้รับจัดทำโครงการอย่างเป็นระบบ

3.3 ผลการประเมินความพึงพอใจ โดยนักเรียน ก่อนการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และหลังการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ในวงรอบที่ 2 โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนั้นยังพบว่า ครูและบุคลากรในโรงเรียนเห็นความสำคัญของการดำเนินงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

ABSTRACT

This research has a purpose to 1) the study the conditions and problems. 2) the establish guidelines a development. 3) the monitoring and evaluation the potential development of the teachers in action of the school health promotion management. The performed two cycles each of cycles consists of four steps to : Planning, Action, Observation, Reflection. This group the targets of this research is that: administrators, teachers, researchers and students consists of: group joint research of 19 people, give information on 27 people. The instruments used include, record conference, interview, observation, questionnaires, supervision, and evaluation of satisfied. An analysis of quantitative data: percentage, average, standard deviation. percentage progress. Checking the qualitative data the researcher content analysis and classification the content and presentation of information descriptive analysis.

The research found that :

1. The conditions and problems the potential development of the teachers in action of the school health promotion management.

1.1 The conditions found that : the personnel of knowledge the development of the school health promotion management at xiangxao school. But assured in formulating policies to support the operation of the school health promotion management.

1.2 The problems found that : the personnel still lack of skills knowledge and understanding in the operation. Implementing the development of the school health. The personnel not community health workers for the administration of the school health. Lack of budget in the beautiful the environment and cleanliness. Lack of public relations and Lack of promoting campaigning the personnel in schools vice and drug-free.

2. The establish guidelines a development of the school health promotion. The first guidelines is use the cycles. 1) the study visit 2) the workshop 3) the activities the development of the school health promotion was : 1) The first activities to build healthy public policy. 2) Activity 2 to create an environment conducive to health. 3) Activity 3 strengthening the role of the community. 4) Activity 4 individual development skills.

3. The potential development of the teachers in action of the school health promotion management.

3.1 The potential development of the teachers in action of the school health promotion management, from four main activities. Overall, the medium level ($\bar{x} = 3.39$).

3.2 The assessment satisfied a development of the school health promotions by teachers. Before the development of the overall at a low level and after a development average the medium level and the average percentage of overall progress 23.81 and in the second cycles the overall average scores is the highest. Which was higher than in the first round The mean is medium and the overall progress of 81.25 found that: Teachers and personnel in the school have physical health and good mental health. Has bringing awareness that has been made the project health promoting schools in a systematic.

3.3 The assessment satisfied a development of the school health promotions by students. Before the development of the overall at a low level and after a development average the medium level and the average percentage of overall progress 42.28 and in the second cycles the overall average scores is the high level. Which was higher than in the first round The mean is medium and the overall progress of 64.33 found that: Teachers and personnel in the school the importance of the school health promotion.

Keywords: The Potential Development of the Teachers in Action, School Health Promotion Management.

ภูมิหลัง

สุขภาพกับการศึกษา เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงควบคู่กันให้เกิดการประสานเอื้ออำนวยประโยชน์ และเกื้อกูลซึ่งกันและกันในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ต่อกลุ่มเป้าหมายนักเรียน ดังนั้น แนวทางพัฒนานักเรียนและเยาวชน จึงมีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งในเชิงยุทธศาสตร์ และเชิงเป้าหมาย โดยเฉพาะจากมิติที่สำคัญของนโยบายชาติ ประการหนึ่งคือ การปฏิรูปการศึกษา กล่าวถึงการประกันคุณภาพการศึกษา ในด้านกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานการจัดกระบวนการจัดการศึกษาในหลักปรัชญา 3 ประการ คือ การศึกษาเพื่อคนทั้งมวล การศึกษาตลอดชีวิตและ การศึกษาเพื่อแก้ปัญหาคนทั้งมวล (กรมอนามัย. 2546 : 4)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพเกี่ยวกับสุขภาพให้นักเรียนเกิดความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสุขภาพจะเป็นหนทางสู่การมีสุขภาพที่สมบูรณ์ ดังนั้นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยนักเรียนและบุคลากรของโรงเรียนทุกคนให้เป็นผู้มีสุขภาพ อนามัย สุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี ปลอดภัยจากสิ่งเสพติด และสิ่งมอมเมาต่างๆ (ศิริรัตน์ บุญตานนท์. 2550 : 19-22)

องค์ประกอบโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพทั้ง 10 ประการ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ นโยบายของโรงเรียนและการบริหารจัดการในโรงเรียน และบริการอนามัยโรงเรียน สุขศึกษาในโรงเรียน โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย การออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ การให้ คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ การส่งเสริม สุขภาพบุคลากรในโรงเรียน โดยมีโครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทำหน้าที่เป็นฐาน รองรับองค์ประกอบอื่นๆ อันเป็นแนวคิดสำคัญที่มุ่งให้โรงเรียนและชุมชนร่วมกันทำงาน เพื่อให้เป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่ยั่งยืน (กรมอนามัย. 2549: 2)

ผู้วิจัยในฐานะครูโรงเรียนบ้านเชียงเซา มีความสนใจที่จะศึกษาและร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนบ้านเชียงเซา โดยการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายอันประกอบไปด้วยบุคลากรทางการศึกษา อันได้แก่ ครูที่ร่วมรับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียนด้วยกันและคณะครู ในโรงเรียน บ้านเชียงเซา คณะกรรมการนักเรียนฝ่ายงานอนามัยโรงเรียน โดยมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนางานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ให้มีความพร้อมที่จะยกระดับคุณภาพงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในระดับทอง ด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

คำถามการวิจัย

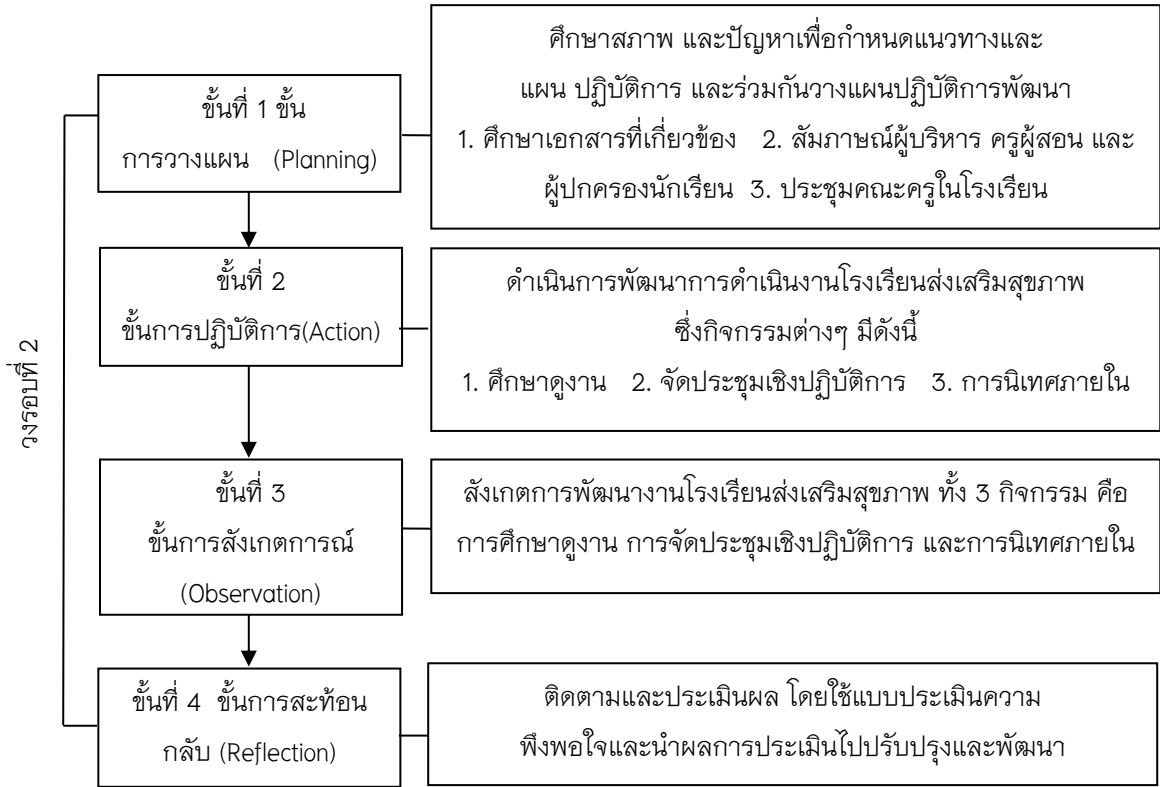
การพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนบ้านเชียงเซา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผู้วิจัยได้กำหนดปัญหาของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. สภาพและปัญหาการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนบ้านเชียงเซา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 เป็นอย่างไร
2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนบ้านเชียงเซา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 เป็นอย่างไร
3. ผลการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนบ้านเชียงเซา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนบ้านเชียงเซา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนบ้านเชียงเซา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนมเขต 2
3. เพื่อติดตามผลการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนบ้านเชียงเซา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. พื้นที่เป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ใช้โรงเรียนบ้านเชียงเซา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษานครพนม เขต 2

1.1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้วิจัยและนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย

1.2 กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 19 คน ประกอบด้วย ผู้วิจัย จำนวน 1 คน ผู้ร่วมวิจัย คือ ครู

ที่รับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียน จำนวน 1 คน ครูโรงเรียนบ้านเชียงเซา ที่ไม่ได้รับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียน จำนวน 7 คน นักเรียนโรงเรียนบ้านเชียงเซา ที่รับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียน จำนวน 10 คน

1.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 27 คน ประกอบด้วย ผู้นิเทศ คือ ผู้บริหารโรงเรียน

บ้านเชียงเซา วิทยากร คือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเอื้อง จำนวน 2 คน นักเรียนโรงเรียนบ้านเชียงเซา ที่ไม่ได้รับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียน เลือกแบบเจาะจง บุญชม ศรีสะอาด (2553 : 43) (ชั้นละ 4 คน เป็นนักเรียนชาย 2 คน นักเรียนหญิง 2 คน) รวมทั้งหมด จำนวน 24 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก คือ (กรมอนามัย. 2548 : 3-5)

2.1 การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ ประกอบด้วย 1) นโยบายของโรงเรียน

2.2 การสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อสุขภาพ ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการ

ในโรงเรียน 2) โครงการร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน 3) การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ

4) การบริการอนามัยโรงเรียน 5) สุขศึกษาในโรงเรียน 6) โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย 7) การออกกำลังกาย กีฬาและนันทนาการ

กำลังกาย กีฬาและนันทนาการ

- 2.3 การเสริมสร้างความเข้มแข็งบทบาทของชุมชน ประกอบด้วย 1) การให้คำปรึกษา
- 2.4 การพัฒนาทักษะบุคคล ประกอบด้วย 1) การเสริมสร้างสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน
3. แนวทางการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย 1) การศึกษาดูงานโรงเรียนที่ได้รับการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 3) การนิเทศภายใน
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา วงรอบที่ 1 ระหว่าง เดือนตุลาคม 2554 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2555 และวงรอบที่ 2 ระหว่าง เดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนมีนาคม 2555

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research : PAR) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการวางแผน (Planning) ขั้นการปฏิบัติการ (Action) ขั้นการสังเกตการณ์ (Observation) ขั้นการสะท้อนกลับ (Reflection)

แบบบันทึกการประชุมคณะครู แบบสัมภาษณ์สภาพ และปัญหา แบบสังเกตการเข้าร่วมประชุม ปฏิบัติการ แบบสอบถามความพึงพอใจในการศึกษาดูงาน แบบสอบถามความพึงพอใจในการประชุมเชิงปฏิบัติการ แบบสอบถามการพัฒนา แบบนิเทศภายใน การประเมินความพึงพอใจในการพัฒนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 1 ขั้นการวางแผน (Planning) 1. การศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง 2. การสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน 3. สอบถามครู 4. ประชุมวางแผนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 ขั้นการปฏิบัติการ (Action) 1. ผลการสังเกตนักเรียนที่ร่วมกิจกรรม 2. ผลการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพทั้ง 4 กิจกรรมหลัก 10 กิจกรรมย่อย

ขั้นที่ 3 ขั้นการสังเกตการณ์ (Observation) 1. สังเกตนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม 2. การสังเกต พฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3. การสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนกลับ (Reflection) 1. ประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกต แบบสอบถาม แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางและความเรียง
2. การแปลความหมายของคะแนน โดยใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนน กำหนดไว้เป็น 5 ระดับ ดังนี้ 4.51 – 5.00 (มากที่สุด) 3.51 – 4.50 (มาก) 2.51 – 3.50 (ปานกลาง) 1.51 – 2.50 (น้อย) 1.00 – 1.50 (น้อยที่สุด)
3. สถิติที่ใช้ในการวิจัย สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละความก้าวหน้า

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหา พบว่า

1.1 สภาพ พบว่า บุคลากรที่รับผิดชอบงาน มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ แต่ไม่มั่นใจในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

1.2 ปัญหา พบว่า บุคลากรยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในการดำเนินงาน การวางระบบการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ขาดการประชาสัมพันธ์

2. แนวทางพัฒนา ได้ดำเนินการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ คือ

2.1 ศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนบ้านบ้านค้อ พบว่า ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้รับความรู้ ประสบการณ์ และได้เห็นสภาพโดยทั่วไป และการจัดการเรียนการสอนจริงของโรงเรียนต้นแบบ

2.2 การประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจ และมองเห็นรายละเอียดในการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีระบบมากขึ้น ทำให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน

2.3 การนิเทศภายในโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.39$)

2.4 การดำเนินงานกิจกรรมการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ทั้งหมด 4 กิจกรรมหลัก 10 กิจกรรมย่อย ระยะเวลาดำเนินการ 1 กันยายน 2554 – 20 กุมภาพันธ์ 2555 ผลปรากฏดังนี้

2.4.1 กิจกรรมที่ 1 การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ 2.3.1.1 กิจกรรมย่อยที่ 1 นโยบายส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน เป็นการกำหนดนโยบายที่สนับสนุนให้โรงเรียนมีการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน การจัดทำแผนงานโครงการรองรับ การรับทราบนโยบายเกี่ยวกับส่งเสริมสุขภาพโรงเรียนของบุคลากร การรับทราบนโยบายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ การกำหนดนโยบายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

2.4.2 กิจกรรมที่ 2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ

2.4.2.1 กิจกรรมย่อยที่ 1 การบริหารจัดการในโรงเรียน ผู้รับผิดชอบ เป็นการให้ความสำคัญกับงานส่งเสริมสุขภาพนักเรียน คณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพมีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารงานส่งเสริมสุขภาพ ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน

2.4.2.2 กิจกรรมย่อยที่ 2 โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน เป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การสนับสนุนงานส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน

2.4.2.3 กิจกรรมย่อยที่ 3 การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ เป็นการดำเนินการด้านความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะอาดของอาคารและสถานที่

2.4.2.4 กิจกรรมย่อยที่ 4 บริการอนามัยโรงเรียน เป็นการจัดโครงการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในโรงเรียนการดำเนินการแต่งตั้งให้ครูและนักเรียนเป็นแกนหลักใน การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน

2.4.2.5 กิจกรรมย่อยที่ 5 สุขศึกษาในโรงเรียน เป็นการให้สุขศึกษาแก่นักเรียนในโรงเรียนโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและครู การเผยแพร่ความรู้กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน

2.4.2.6 กิจกรรมย่อยที่ 6 โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย เป็นการมีภาวะโภชนาการเป็นไปตามมาตรฐานและไม่มีภาวะ การขาดสารอาหารเกิดขึ้นกับนักเรียน การมีความรู้และทักษะในการเลือกรับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการของนักเรียน

2.4.2.7 กิจกรรมย่อยที่ 7 การออกกำลังกาย กีฬาและนันทนาการ เป็นการเตรียมความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกาย การจัดกิจกรรมออกกำลังกาย

2.4.3 กิจกรรมที่ 3 การเสริมสร้างความเข้มแข็งบทบาทของชุมชน

2.4.3.1 กิจกรรมย่อยที่ 1 การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม เป็นการจัดให้มีการตรวจสุขภาพนักเรียนโดยบุคลากรสาธารณสุข ปีละ 1 ครั้ง การติดตามและการชี้แจงให้ผู้ปกครองนักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลนักเรียน

2.5.3 กิจกรรมที่ 4 การพัฒนาทักษะบุคคล

2.5.3.1 กิจกรรมย่อยที่ 1 การส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้านส่งเสริมสุขภาพที่โรงเรียนจัดขึ้นของบุคลากร การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีด้านสุขภาพของบุคลากรแก่นักเรียนและชุมชน

3. ผลการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ผลปรากฏดังนี้

3.1 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยครู ก่อนการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และหลังการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยร้อยละความก้าวหน้าโดยรวม เท่ากับ 23.81 และในวงรอบที่ 2 โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสูงกว่าในวงรอบที่ 1 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับความก้าวหน้าโดยรวมเท่ากับ 81.25

3.2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยนักเรียน ก่อนการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และ หลังการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยร้อยละความก้าวหน้าโดยรวม เท่ากับ 42.28 และในวงรอบที่ 2 โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสูงกว่าในวงรอบที่ 1 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับความก้าวหน้าโดยรวมเท่ากับ 64.33

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหา พบว่า

1.1 สภาพ บุคลากรที่รับผิดชอบงาน มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ แต่ไม่มั่นใจในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรา ปานนิล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา สภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ พบว่า สภาพการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพต้นแบบยังมีการดำเนินงานนับตั้งแต่ เข้าร่วมโครงการปี พ.ศ. 2542-2547 มีการดำเนินงานในแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตามองค์ประกอบ 10 ประการในระดับปฏิบัติดีมาก 9 องค์ประกอบ ยกเว้นองค์ประกอบที่ 6 สุขศึกษาในโรงเรียนที่มีการดำเนินงานในระดับปฏิบัติปานกลาง

1.2 ปัญหา พบว่า บุคลากรยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในการดำเนินงาน การวางระบบการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ขาดการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรา ปานนิล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา สภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ พบว่า ปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพต้นแบบของผู้บริหารและครู ผู้รับผิดชอบโครงการมีปัญหาในระดับน้อย ด้านการถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติ ด้านขณะมีการปฏิบัติโครงการ ด้านการนิเทศติดตามโครงการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในขั้นตอนต่างๆ และด้านสุขศึกษาในโรงเรียน ส่วนด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนจัดเป็นปัญหาระดับมากและสิ่งที่พบเป็น ปัญหาในการดำเนินงานมากที่สุด คือ ขาดงบประมาณในการดำเนินงานและบุคลากรไม่เพียงพอ

2. แนวทางพัฒนา ได้ดำเนินการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ คือ

2.1 ศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

โรงเรียนบ้านบ้านค้อ พบว่า ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้รับความรู้ ประสบการณ์ และได้เห็นสภาพโดยทั่วๆ ไป และการจัดการเรียนการสอนจริงของโรงเรียนต้นแบบซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยประดิษฐ์ บุญทูล (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาและพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนหนองโก วิชาประสิทธิ์พิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า ผลการดำเนินงานในวงรอบที่ 1 นักเรียนกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถด้านสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และผลการสอบถามความคิดเห็นการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับ การพัฒนาการดำเนินงานในวงรอบที่ 2 ซึ่งเป็นผลมาจากการนำข้อบกพร่องและการดำเนินการที่ไม่เป็นที่น่าพอใจในวงรอบที่ 1 มาพัฒนาในวงรอบที่ 2 ด้วยกลยุทธ์ความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และหน่วยงานสาธารณสุข การนิเทศภายใน การอบรมสัมมนาและการศึกษาดูงาน ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถเกี่ยวกับสุขภาพอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อสอบถามเกี่ยวกับผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบหลัก พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

2.2 การประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจ และมองเห็นรายละเอียด ในการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีระบบมากขึ้น ทำให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภรัตน์ ฤาโสภา (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพด้านโภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย โรงเรียนบ้านขามบ่อม อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ด้านโภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การประชุมระดมความคิด การประชุมเชิงปฏิบัติการ โครงการอาหารสะอาดปลอดภัย การจัดนิทรรศการและรณรงค์กิจกรรมโภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย การจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่อง อาหารสะอาดถูกสุขลักษณะวันละหนึ่งนาที การประชาสัมพันธ์กิจกรรม และผลงานของโครงการ ชมรมเด็กไทยทำได้ ทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมหลังการรับรู้ข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจ อยู่ในระดับมากที่สุด แต่พบจุดที่ต้องปรับปรุงพัฒนาเพิ่มเติมคือ การรณรงค์ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมด้านอาหารสะอาดถูกสุขลักษณะให้เพิ่มปริมาณนักเรียนผู้สนใจในมากขึ้นกว่าเดิม จึงดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยจัดตั้งชมรมเด็กไทยทำได้ เพื่อทำหน้าที่ประสานงานเชื่อมโยงการดำเนินกิจกรรมไปให้ถึงนักเรียนมากที่สุด ส่งผลให้นักเรียนสนใจ และตระหนักในการดูแลสุขภาพร่างกายตนเองในการเลือกซื้อและรับประทานอาหารที่ดี ซึ่งก็สามารถแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี

2.3 การนิเทศภายใน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.39$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสิทธิ์ พานดวงแก้ว (2550 : บทคัดย่อ) ได้รายงานการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียน พัยคณภูมิวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการศึกษาแนวทางพัฒนาการดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ ควรมีการนิเทศภายใน ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานพร้อมทั้งปรับปรุงการปฏิบัติงาน ข้อเสนอแนะ ควรจัดเตรียมเอกสารในการดำเนินงานให้มีปริมาณที่เพียงพอกับความ ต้องการและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย

2.4 การดำเนินงานกิจกรรมการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ทั้งหมด 4 กิจกรรมหลัก 10 กิจกรรมย่อย ระยะเวลาดำเนินการ 1 กันยายน 2554 – 20 กุมภาพันธ์ 2555 ผลปรากฏดังนี้

2.4.1 กิจกรรมที่ 1 การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ 2.4.1.1 กิจกรรมย่อยที่ 1 นโยบายส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน เป็นการกำหนดนโยบายที่สนับสนุนให้โรงเรียนมีการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน การจัดทำแผนงานโครงการรองรับ การรับทราบนโยบายเกี่ยวกับส่งเสริมสุขภาพโรงเรียนของบุคลากร การรับทราบนโยบายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ การกำหนดนโยบายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

2.4.2 กิจกรรมที่ 2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ 2.4.2.1 กิจกรรมย่อยที่ 1 การบริหารจัดการในโรงเรียน ผู้รับผิดชอบ เป็นการให้ความสำคัญกับงานส่งเสริมสุขภาพนักเรียน คณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพมีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารงานส่งเสริมสุขภาพ ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน 2.4.2.2 กิจกรรมย่อยที่ 2 โครงการร่วระหว่างโรงเรียนและชุมชน เป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนงานส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน 2.4.2.3 กิจกรรมย่อยที่ 3 การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ เป็นการดำเนินการด้านความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะอาดของอาคารและสถานที่ 2.4.2.4 กิจกรรมย่อยที่ 4 บริการอนามัยโรงเรียน เป็นการจัดโครงการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในโรงเรียนการดำเนินการแต่งตั้งให้ครูและนักเรียนเป็นแกนหลักในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน 2.4.2.5 กิจกรรมย่อยที่ 5 สุขศึกษาในโรงเรียน เป็นการให้สุขศึกษาแก่นักเรียนในโรงเรียนโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและครู การเผยแพร่ความรู้กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน 2.4.2.6 กิจกรรมย่อยที่ 6 โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย เป็นการมีภาวะโภชนาการเป็นไปตามมาตรฐานและไม่มีภาวะ การขาดสารอาหารเกิดขึ้นกับนักเรียน การมีความรู้และทักษะในการเลือกรับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการของนักเรียน 2.4.2.7 กิจกรรมย่อยที่ 7 การออกกำลังกาย กีฬาและนันทนาการ เป็นการเตรียมความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกาย การจัดกิจกรรมออกกำลังกาย

2.4.3 กิจกรรมที่ 3 การเสริมสร้างความเข้มแข็งบทบาทของชุมชน 2.4.3.1 กิจกรรมย่อยที่ 1 การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม เป็นการจัดให้มีการตรวจสุขภาพนักเรียนโดยบุคลากรสาธารณสุข ปีละ 1 ครั้ง การติดตามและการชี้แจงให้ผู้ปกครองนักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลนักเรียน

2.4.4 กิจกรรมที่ 4 การพัฒนาทักษะบุคคล 2.4.4.1 กิจกรรมย่อยที่ 1 การส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้านส่งเสริมสุขภาพที่โรงเรียนจัดขึ้นของบุคลากร การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีด้านสุขภาพของบุคลากรแก่นักเรียนและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสาคร วงศ์เพิ่ม (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วม ของชุมชนในโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนบ้านเลี้ยว ตำบลจิม อำเภอบึง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า ด้านการส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่เสนอแนะให้บุคลากรของโรงเรียน ควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพอย่างทั่วถึง

3. ผลการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ผลปรากฏดังนี้

3.1 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยครู ก่อนการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และหลังการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภา วีระกิตกุล (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในจังหวัดพัทลุง พบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่ผ่านการประเมินในระดับทองมีมากที่สุด ส่วนโรงเรียนที่ผ่านการประเมินในระดับทองแดงอยู่ในระดับปานกลาง

3.2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยนักเรียน ก่อนการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และ หลังการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูติมา อินหัน (2547 : 80-81) ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ : กรณีโรงเรียนบ้านท่าพ้อ (ครูวิทยากรณ์) อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พบว่า นักเรียน ป.4-ป.6 ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน มีความตระหนัก และร่วมมือกัน เพื่อการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การวางแผนและกำหนดโครงการในการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ควรให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับทางโรงเรียน ได้มีบทบาทและตัดสินใจในการวางแผน โดยเริ่มจากการสร้างความตระหนัก แล้วสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับทุกคน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความรู้ กับครู นักเรียน โดยการศึกษาดูงานโรงเรียนตัวอย่าง และการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

1.3 ผู้บริหาร และบุคลากรทุกคนควรส่งเสริม ให้การสนับสนุนในการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพครู ด้านอื่นๆ

2.2 ควรนำวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุงการบริหารงานในโรงเรียนที่สังกัดท้องถิ่นและสังกัดหน่วยงานอื่นๆ

2.3 ควรมีการติดตามกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ว่ามีการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด

2.4 ควรศึกษาปัจจัยที่ประสิทธิผลต่อการพัฒนาศักยภาพครูในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย. (2550). *คู่มือการดำเนินงาน โครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนอากออยู่*. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ประดิษฐ์ บุญกุล. (2550). *การศึกษาและพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโรงเรียนหนองโกวิชาประสิทธิ์พิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประสิทธิ์ พานดวงแก้ว. (2550). *รายงานการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนพยัคฆภูมิวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สาคร วงศ์เพิ่ม. (2550). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนบ้านเลี้ยวตำบลวัง อำเภอบึง จังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). *Determining sample size for reasearch activities*. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 608–610.